

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.8

ІСТОРИЧНІ ВІХИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ КАПІТАЛУ

THE HISTORICAL STUDY OF THE ECONOMIC ESSENCE OF THE CONCEPT OF CAPITAL

Любохинець Л.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Хмельницький національний університет

Мейш А.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Хмельницький національний університет

Касько В.О.

студентка,
Хмельницький національний університет

У статті досліджено економічну сутність та зміст категорії «капітал». Проведено історичний екскурс у вивчення даної категорії, розглянуто еволюцію поглядів на її трактування різними вченими-економістами – від авторів класичної економічної думки до формулювань учених-економістів XXI століття. Наведено основні характеристики, що визначають особливості застосування категорії «капітал» виходячи безпосередньо з практичної та багатоаспектної площини.

Ключові слова: капітал, матеріально-речовий зміст капіталу, структура капіталу, фінансові ресурси, види капіталу.

В статье исследованы экономическая сущность и содержание категории «капитал». Проведен исторический экскурс в изучение данной категории, рассмотрена эволюция взглядов на ее трактовку различными учеными-экономистами – от авторов классической экономической мысли к формулировкам ученых-экономистов XXI в. Приведены основные характеристики, определяющие особенности применения категории «капитал» исходя непосредственно из практической та многоаспектной плоскостей.

Ключевые слова: капитал, материально-вещественное содержание капитала, структура капитала, финансовые ресурсы, виды капитала.

The article examines the economic essence, and the content of the category “capital”. A historical excursion into the study of this category has been made, the evolution of views on its interpretation by various economists has been considered – from the authors of classical economic thought to the formulation of the 21st century economists. The main characteristics defining the application of the category “capital” are given, proceeding directly from the practical and multidimensional plane.

Key words: capital, material-material content of capital, capital structure, financial resources, types of capital.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Капітал є одним із найважливіших понять функціонування та розвитку економічної системи. Він посідає головне місце в системі розподілу і перерозподілу, а також споживання матеріальних благ, тому що саме йому

належить ця функція. Впродовж багатьох століть науковці трактують поняття «капітал» як складну, неоднозначну категорію, еволюція якої відобразила історичний процес розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Економічна

категорія «капітал» досліджувалася багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими, серед яких: К. Маркс, А. Маршал, Д. Рікардо, У. Петі, П. Самуельсон, А. Сміт, І. Фішер, Д. Хікс, І. Туган-Барановський, М. Міллер, Ф. Модільяні, В. Базилович, І. Бланк, Ю. Воробйов, О. Стоянова, І. Балабанов І. Лук'яненко, І. Школьник та ін. Але тема капіталу залишається актуальною в процесі динамічного розвитку економіки.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – дослідити й узагальнити позиції вчених щодо трактування такої складної, багатоаспектної категорії, як «капітал», висвітлити і систематизувати підходи до визначення сутності капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Економічна категорія «капітал» давно привертала до себе увагу. Спроби пояснити джерела збагачення держави, окремих осіб або прошарків суспільства штовхали вперед розвиток економічної науки, тому визначення змісту цієї категорії пов'язане з утвердженням і розвитком політичної економії як науки. Спочатку виникла потреба пояснити джерела збагачення держави. Перша відома в історії розвитку економічної науки школа меркантилістів вважала джерелом збагачення торгівлю, особливо із заморськими державами. Успіхи в зовнішній торгівлі вимагали сприяння держави у вигляді митних законів, а інколи й фінансової підтримки. Тому багатство і капітал тривалий час ототожнювалися і поставали основою та втіленням могутності, якою могла володіти тільки державна влада. Але в неї на той час були обмежені можливості володіти багатством: це могло бути або пограбування власного народу, або завоювання чужого майна в інших країнах.

Суспільство, що розвивалося, поступово стало переключати свою увагу на землеробство, котре збільшувало кількість продукції для торгівлі і отримання багатства. Це дало змогу зробити досить важливий для економічної науки крок уперед: багатство можна виробляти самостійно, не використовуючи зовнішньої торгівлі. Такі представники школи фізіократів, як Ф. Кене, А. Тюрго, джерелом багатства вважали вже виробництво, до того ж не будь-яке, а тільки сільськогосподарське, в якому очевидною була провідна роль природи.

Тільки зі зростанням у народному господарстві ролі промисловості, яке супроводжувалося розоренням дрібних ремесел, утверджується думка, що джерелом багатства в будь-якій галузі матеріального виробництва є праця, що у цілому «багатство народів» створюється працею в галузях матеріального виробництва. Починаючи з трактування В. Петті, одного із засновників класичної політекономії, це положення стає загально визнаним.

Отже, на кінець XVIII ст. економічною наукою походження багатства було з'ясоване. Щодо

змісту капіталу, то увага тогочасних економістів зосереджувалася переважно на характеристичній його матеріально-речового боку. Так, основоположники класичної політекономії А. Сміт і Д. Рікардо ототожнювали капітал із нагромадженою уречевленою працею (засобами виробництва). Д. Рікардо, наприклад, стверджував, що камінь і палиця в руках дикуна стають для нього капіталом. А. Сміт зараховував до капіталу лише ту частку запасів, які використовуються для подальшого функціонування у виробництві або іншій сфері економічної діяльності та приносять дохід. Таке розуміння сутності капіталу заслуговує на позитивну оцінку, адже матеріально-речовий зміст цієї категорії пов'язується як із факторами виробництва, так і з процесом отримання доходу. Це положення є домінуючим для розуміння змісту поняття «капітал».

А. Сміт уперше намагався довести, яка з частин капіталу може бути джерелом доходу. На його думку, товари, котрі входять до складу основного капіталу, не продаються протягом терміну використання, не змінюють свого власника і тому не можуть бути джерелом доходу. До складу обігового капіталу входять товари, реалізація яких дає змогу отримати певний приріст, дохід. Причину такого явища А. Сміт убачав у тому, що вироблені товари містять у собі певну купівельну силу, яка під час їх реалізації набуває грошової форми. Поряд із твердженням, що їх вартість має одне джерело – працю (й отже, може створюватися тільки у сфері виробництва), А. Сміт припускає можливість її отримання і зростання під час реалізації, тобто у сфері обігу. Це стало важливою умовою для подальшого з'ясування сутності поняття «капітал» як одного з напрямів економічної науки.

Отже, на перших етапах розвитку політекономії сформувався розуміння капіталу як сукупності факторів виробництва, що приносить дохід. Надалі поряд з охарактеризованим трактуванням сутності капіталу як економічної категорії сформувалися та набули поширення й інші підходи.

У процесі соціально-економічного розвитку суспільства на основі приватної власності на засоби виробництва стало зрозумілим, що не без участі капіталу воно по-новому й дуже активно стало розширюватися за матеріальним становищем, а відносини в ньому значно загострювалися. Очевидне злиденне становище зростаючого класу найманих робітників привертало до себе увагу низки активних суспільних діячів, філософів, економістів. Відбулося усвідомлення необхідності подальшого розвитку теоретичних засад капіталу як економічної категорії. Загально визнаний внесок у теорію капіталу зробив К. Маркс [7].

У питаннях трактування А. Смітом і Д. Рікардо матеріально-речового змісту капіталу як сукупності факторів виробництва дуже близьке й марксистське розуміння цієї наукової проблеми.

Але між ними існує низка принципових відмінностей, особливо щодо участі та ролі різних складників капіталу в процесі створення вартості.

К. Маркс також уважав, що в процесі збільшення вартості бере участь увесь капітал. Але його складники відіграють при цьому різну роль. У кожному процесі праці розрізняють, з одного боку, засоби виробництва – сукупність засобів і предметів праці, а з іншого боку, суб'єкт праці – саму людину. Це різні фактори, що відіграють неоднакову роль у процесі збільшення вартості. Засоби виробництва є тільки засобами використання робочої сили і матеріалізації її праці у створюваних товарах. У процесі праці вартість спожитих засобів виробництва зберігається і переноситься конкретною працею робітника на новий продукт. Водночас ця вартість залишається незмінною, тобто у процесі виробництва не відбувається приріст вартості над первісною вартістю засобів виробництва. Частину продуктивного капіталу, яка перетворюється на засоби виробництва і не змінює величини своєї вартості у процесі виробництва, К. Маркс назвав постійним капіталом і позначив буквою *C* (від лат. *constant* – постійний).

Друга частина капіталу, яка авансується на купівлю робочої сили, у процесі виробництва зростає. Найманий робітник своєю абстрактною працею не приносить, а відтворює вартість власної робочої сили і, крім того, створює додаткову вартість. Частину продуктивного капіталу, яка витрачається на купівлю робочої сили і в процесі виробництва змінює свою вартість, К. Маркс назвав змінним капіталом – *V* (від англ. *variable* – змінний). Отже, відповідно до функціональної ролі засобів виробництва і робочої сили у створенні додаткової вартості капітал поділяється на постійний та змінний.

За К. Марксом, капітал – це вартість, котра авансується у будь-який вид економічної діяльності (насамперед у матеріальне виробництво) для отримання додаткової вартості. Остання є результатом експлуатації найманих працівників і постійно відтворює себе, тобто отримана додаткова вартість знов і знов авансується підприємцем із тією ж метою.

Ці положення видатного вченого відображено у визначенні поняття «капітал» як «самозростаючої вартості, створеної найманим робітником». Визначення капіталу як важливої економічної категорії свідчить про те, що воно передбачає виробництво і привласнення додаткової вартості та охоплює своєрідні суспільні відносини між найманими працівниками і підприємцями. «Капітал, – зазначав К. Маркс, – це не річ, а певне суспільне, належне певній історичній формації суспільства виробниче відношення, яке представлено в речі і надає цій речі специфічного суспільного характеру. Капітал – це не просто сума матеріальних і вироблених засобів виробництва. Капітал – це перетворені засоби виробництва, які самі по собі так само

мало є капіталом, як золото або срібло самі по собі – грішми» [7].

Отже, капітал – це історично зумовлене суспільно-виробниче відношення між підприємцями, які володіють засобами виробництва, і працівниками, котрі позбавлені будь-яких засобів виробництва та існування. Таке розуміння сутності капіталу є проявом соціально-економічного підходу, відповідно до якого він трактується як специфічні суспільні відносини, що виникають за певних історичних умов. Капіталу притаманна множинність економічних форм прояву. Він може існувати у вигляді певної суми грошей (грошовий капітал), промисловий капітал виступає у вигляді сукупності засобів виробництва. Капітал також може проявлятися у вигляді торговельного, позичкового, фінансового, акціонерного, міжнародного і т. д. Цим певною мірою пояснюється наявність у сучасній економічній науці й інших підходів до трактування сутності капіталу.

П. Самуельсон та У. Нордхауз зауважують, що капітал складається з благ довгострокового користування, створених для виробництва інших товарів. Д. Хайман визначає капітал як ресурс тривалого користування, створюваний для виробництва більшої кількості товарів і послуг. Він включає до його складу машини, верстати, прокатні станки, споруди і будівлі, засоби пересування, дорогі комп'ютери, запаси сировини, напівфабрикатів, тобто відбувається розширення діапазону запасів, видів нагромадженої праці, певних благ, які відносять до капіталу під час з'ясування його сутності.

Англійський економіст Дж. Хікс розглядав капітал як сукупність товарів виробничого призначення, а П. Хейне – як виготовлені засоби виробництва або блага, які можна використовувати для виробництва майбутніх благ. Це предметно-функціональний підхід до трактування сутності капіталу, відповідно до якого він отожднюється з нагромадженою працею, котра використовується для подальшого виробництва або продажу товарів та одержання доходу.

Дж. Робінсон та Р. Дорнбуш розглядають капітал як гроші, як універсальний, необхідний всім товар. Близьким до цього є визначення капіталу як джерела процента (Дж. Кларк, Л. Вальрас). Аналогічної позиції дотримується й І. Фішер. Він визначає капітал як «дисконтований потік доходу». Це означає визнання того факту, що будь-який елемент багатства, що приносить його власнику регулярний дохід протягом тривалого часу, можна розглядати як капітал. Це грошовий підхід до трактування капіталу. Згідно з ним, останній досліджується як фінансовий ресурс, який приносить власникові дохід у вигляді процента.

Такі підходи до визначення капіталу однібічні. У них акцентується на грошовій формі капіталу і не береться до уваги те, що для отримання доходу необхідно придбати засоби виробництва, найняти працівників, організувати

виробництво і т. д. Грошова форма капіталу призначається для придбання факторів виробництва, забезпечення безперервності руху капіталу в усіх сферах суспільного виробництва. Розгляд капіталу як певного вкладення, що дає змогу отримувати дохід, логічно вимагає зарахування до його складу вкладень у робочу силу.

Такий підхід, запропонований П. Беккером, Дж. Мінсером та іншими науковцями, дістав назву концепції «людського капіталу». Під останнім мають на увазі витрати, які сприяють майбутньому збільшенню доходів індивіда. У цій концепції навчання у школі, вищому навчальному закладі, природні здібності та творчість індивіда, професіоналізм розглядаються як чинники зростання його продуктивної сили, що сприяє збільшенню обсягів виробництва високоякісної інноваційної продукції. Це є найважливішим джерелом зростання доходів окремої особи та суспільства в цілому.

У межах трактування капіталу як певного вкладення виокремлюється категорія «інтелектуальний капітал», що функціонує в чистому вигляді в науці, освіті, управлінні, охороні здоров'я тощо. У розвинених країнах інтелектуальний капітал починає переважати над його іншими формами та стає передумовою нагромадження суспільного багатства. Можливе й ототожнення капіталу з часом, який розглядають як окремий фактор виробництва, що створює дохід. У цьому разі відбувається ототожнення капіталу з часом як особливим економічним ресурсом, який визначає дохід підприємців як винагороду за відмову від задоволення поточних потреб заради отримання майбутніх благ.

Слід підкреслити, що західними науковцями ефективно розкрито матеріально-речовий зміст капіталу, його зв'язок із різними факторами виробництва, процесом отримання доходів. Із цих позицій вони впритул наближаються до розуміння сутності капіталу К. Марксом, який, аналізуючи матеріально-речову структуру капіталу, зазначив, що він складається зі знарядь праці, сировини і т. п. Він також розглядав капітал як нагромаджену працю, як відношення між уречевленою та живою працею. Сучасні західні науковці повніше, ніж К. Маркс і Ф. Енгельс, розкрили матеріально-речову структуру капіталу, пов'язали його з благами, з часом. Існування матеріально-речових та інших форм капіталу не заперечує його трактування як суспільно-виробничих відносин, які наявні між людьми, щодо тих чи інших матеріальних об'єктів.

Отже, у сучасній політекономії немає загально визнаного визначення сутності капіталу як економічної категорії. Як у минулому, так і нині окремі економічні школи та теорії підходять до трактування останнього з різних позицій. Їх порівняльний аналіз дає змогу дійти висновку, що найбільш науково обґрунтовано, повно та доказово сутність капіталу, що перебуває у постійному русі, набуваючи при цьому різних

видів та форм прояву, у тому числі і форми суспільно-виробничих відносин, представлена К. Марксом [7].

Визначними й панівними економічними відносинами капітал стає в капіталістичному суспільстві. Для виникнення та існування останнього необхідно декілька важливих умов: працівники мають бути юридично вільними, мати можливість вільно розпоряджатися своєю здатністю до праці і продавати її власникові засобів виробництва на певний час, а не назавжди; відсутність у працівників засобів виробництва та засобів для життя (крім здатності до праці); наявність економічного примусу до людини продавати свою здатність до праці (робочу силу) власникам засобів виробництва, які організують і контролюють її використання у процесі виробництва матеріальних благ або надання послуг; результат взаємодії факторів виробництва, тобто його продукт (товар або послуга) мають належати капіталістові. Для останнього не має значення, що виробляти або які послуги надавати, адже він організовує виробництво або надання послуг з урахуванням тієї обставини, що вироблені товари, надані послуги є носіями нової вартості, котра містить у собі додаткову вартість.

Проведений аналіз історичної еволюції категорії «капітал» дає змогу виділити три основні підходи до його формування (рис. 1).

У сучасній західній економічній науці капітал трактується як «блага довготривалого використання, створені людиною для виробництва інших товарів і послуг». Це визначення капіталу служить загальною основою для різних понять, використаних у вжитку і в економічній літературі. Проте сучасні вітчизняні вчені по-різному трактують капітал. Основними представниками сучасної школи є І.О. Бланк, Ю.М. Воробйов, О.С. Стоянова, І.Т. Балабанов, І.Г. Лук'яненко, І.О. Школьник та ін. [1; 3; 5; 6].

Так, І.Т. Балабанов пише: «Капітал – це частина фінансових ресурсів. Тобто, капітал – це гроші, випущені в обіг, і доходи, що вони приносять від цього обігу» [8]. Н.А. Русак і В.А. Русак відзначають, що «капітал – це засоби, вкладені в суб'єкт господарювання на початку або впродовж господарської діяльності для отримання прибутку (доходу)» [1].

В.В. Селєзньов дає таке визначення капіталу: це фінансові ресурси, які використовуються на розвиток виробничого процесу (закупівля сировини, товарів й інших предметів праці, робочої сили, інших елементів виробництва), що становлять капітал у його грошовій формі.

С.В. Мойсеєв і В.І. Терьохін вважають, що фінансовий капітал – це фінансові кошти підприємства, відображені в пасиві його бухгалтерського балансу. При цьому фінансовий капітал поділяється на власний, тобто сформований за рахунок власних джерел фінансових ресурсів, і позичковий, формування якого здійснюється за рахунок позичкових фінансових джерел.

Рис. 1. Групування підходів до визначення поняття «капітал»

І.О. Бланк, розглядаючи капітал із позиції фінансового менеджменту, формулює його визначення так: «Капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів» [2].

Український учений, з огляду на вищезазначене, пропонує розглядати основні характеристики, що визначають особливості застосування категорії «капітал», виходячи безпосередньо із практичної площини. Він виділив 10 ознак капіталу [2]: капітал виступає як об'єкт економічного управління; капітал є накопиченою цінністю; капітал є виробничим ресурсом, тобто фактором виробництва; капітал виступає інвестиційним ресурсом; капітал є об'єктом власності та розпорядження; капітал є носієм фактору ліквідності; капітал є носієм фактору ризику; капітал виступає як об'єкт надання тимчасових переваг; капітал є об'єктом купівлі-продажу; капітал виступає джерелом доходу.

Проведене дослідження категорії «капітал» дає змогу зрозуміти, що це поняття є одним із найскладніших. Аналізувати дане поняття тільки з фінансової позиції та з погляду отримання доходу є неправильним. На нашу думку, дефініція «капітал» означає сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних ресурсів під-

приємства, які створюються за допомогою різних джерел і використовуються ним для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності для отримання прибутку. Із вищенаведеного випливає, що одним з основних компонентів цієї категорії є інтелектуальний капітал, без якого в умовах ринкових відносин утрачається її сутність. На основі здійсненого дослідження доцільно навести багатоаспектну класифікацію капіталу господарюючих суб'єктів. Класифікацію можливих видів капіталу наведено табл. 1.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, визначення поняття «капітал» залежить від того, як кожен автор трактує дане поняття. Проте всі ці визначення позначають капітал як вкладення фінансових ресурсів (власних і позичкових засобів) у підприємство для їх збільшення в майбутньому.

Розглянувши думки вчених із приводу трактування цієї дефініції, виявлено її неоднозначність, складність і багатогранність. Зазвичай у різних енциклопедичних виданнях капітал характеризують як усім відоме, але складне поняття. З іншого боку, всі вищенаведені визначення доповнюють одне одного і надають можливість найбільш повно і зрозуміло трактувати дефініцію «капітал».

Багатоаспектність аналізу конкретних форм існування капіталу [4; 8]

Класифікаційні ознаки	Види капіталу
За джерелами формування	<i>Власний капітал</i> (належить підприємству на правах власності). <i>Залучений капітал</i> (не належить підприємству, але знаходиться у його розпорядженні тимчасово на безоплатній основі). <i>Позиковий капітал</i> (не належить підприємству, підлягає поверненню із сплатою відсотків)
За формою надходження у процесі кругообігу	<i>Грошовий капітал</i> (у грошовій формі). <i>Виробничий капітал</i> (інвестований у виробничі активи). <i>Товарний капітал</i> (у товарній формі)
За роллю у створенні додаткової вартості	<i>Постійний капітал</i> (вкладений у засоби виробництва і переноситься конкретною працею на новостворений продукт не збільшуючи його вартості). <i>Змінний капітал</i> (вкладений у найм робочої сили, яка змінює свою вартість у процесі виробництва й є джерелом <i>додаткової вартості</i>)
За характером використання у господарському процесі	<i>Працюючий капітал</i> (бере участь у формуванні доходів). <i>Непрацюючий капітал</i> (не бере участі у формуванні доходів)
Залежно від джерел походження коштів	<i>Національний (вітчизняний) капітал</i> . <i>Іноземний капітал</i>
За масштабами функціонування	Національний капітал. Міжнародний капітал
За метою використання	<i>Інвестиційний капітал</i> (використовується для збільшення підприємницьких можливостей). <i>Інноваційний капітал</i> (використовується для реалізації інноваційного проекту)
За формами інвестування	<i>Фінансовий капітал</i> (у грошовій формі). <i>Матеріальний капітал</i> (інвестований у матеріальні активи). <i>Нематеріальний капітал</i> (інвестований у нематеріальні активи). <i>Речовий капітал</i> . <i>Людський капітал</i>
За характером використання власниками	<i>Споживчий капітал</i> (із часом утрачає функції капіталу). <i>Накопичуваний (реінвестований) капітал</i> (із часом забезпечує приріст)
За випуском та сплатою	<i>Номінальний (оголошений) капітал</i> (встановлена засновниками в установчих документах сумарна вартість акції компанії, що випускаються). <i>Випущений капітал</i> (частина номінального капіталу, на суму якої випущено акції для розподілу між акціонерами). <i>Оплачений капітал</i> (частина випущеного капіталу, що оплачена акціонерами за придбані акції). <i>Неоплачений капітал</i> (частина випущеного капіталу, що не сплачена акціонерами за придбані акції)
За формою власності	<i>Приватний капітал</i> (належить приватній особі). <i>Державний капітал</i> (належить державі). <i>Корпоративний (акціонерний) капітал</i> (утворюється на основі акціонерної форми власності). <i>Спільний капітал</i> (утворюється на основі спільної форми власності). <i>Пайовий капітал</i> (належить партнерським підприємствам)
За відповідністю правовим нормам функціонування	<i>Легальний капітал</i> (контролюється суспільством і органами державного управління). <i>Нелегальний («тіньовий») капітал</i> (не контролюється суспільством і органами державного управління)
За способом перенесення вартості	<i>Основний капітал</i> (переносить свою вартість на виготовлену продукцію поступово). <i>Оборотний капітал</i> (цілком переносить свою вартість на виготовлену продукцію)
За терміном використання	<i>Довгостроковий капітал</i> (сума довгострокових зобов'язань та капіталу компанії, що вкладаються на термін понад сім років, переважно – підприємницький капітал). <i>Короткостроковий капітал</i> (кошти, вкладені терміном до одного року, переважно – позиковий капітал)

Закінчення таблиці 1

За етапами виникнення	<i>Первинний капітал</i> (кошти власників підприємства, резерви, внески інших компаній та інші фінансові джерела, використовувані власниками під час створення підприємства). <i>Вторинний капітал</i> (термінові субординовані запозичення підприємства, безстроковий капітал, не включений у первинний капітал, що використовується для початку фінансової або комерційної діяльності)
За необхідністю нормування	<i>Нормований капітал</i> (активи, щодо формування та використання яких формуються певні кількісні нормативи). <i>Ненормований капітал</i> (відсутність будь-яких кількісних та якісних обмежень)
За продуктивністю використання	<i>Продуктивний</i> (капітал, що сприяє створенню доданої вартості та зростанню прибутку підприємства). <i>Непродуктивний</i> (капітал, майбутні економічні вигоди від використання якого тільки покривають витрачені фінансові ресурси або взагалі відсутні)
Залежно від виду діяльності, яка здійснюється підприємством	<i>Операційний капітал</i> (сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних активів, що створюються під час здійснення основної (операційної) діяльності). <i>Інвестиційний капітал</i> (активи, котрі є грошовою формою кругообігу капіталу). <i>Фінансовий капітал</i> (кошти, а також інші види матеріальних і нематеріальних активів, оцінені у вартісній формі, згенеровані під час здійснення фінансової діяльності)
За значенням у створенні та перерозподілі	<i>Реальний капітал</i> (обслуговує насамперед рух промислового капіталу відграє визначальну роль у створенні доходу, втілюючись у матеріально-речові, грошові та духовні цінності). <i>Фіктивний капітал</i> (не функціонує безпосередньо у виробничому процесі, уречевлюється у цінні папери (акції, облігації) та дає їхнім власникам право на отримання прибутку)
За формами функціонування	<i>Індивідуальний капітал</i> ; <i>колективний капітал</i> ; <i>суспільний капітал</i>

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанов И.Т. Финансовый менеджмент. Как управлять капиталом? М.: Финансы и статистика, 1995. 384с.
2. Бланк И.А. Управление формированием капитала. К.: Ника-Центр, 2008. 656 с.
3. Бланк И.А. Управление формированием капитала. К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. 512 с. URL: <http://www.alleng.ru/d/econ-fin/econ-fin056.htm>.
4. Бланк И.А. Управление формированием капитала. К.: Ника-Центр, 2000. 512 с.
5. Воробйов Ю.М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств. Фінанси підприємства. 2002. № 2.
6. Лук'яненко І.Г. Шляхи підвищення ефективності регіональної фінансової політики. Прометей. 2000. Вип. 3. С. 38–41.
7. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения; 2-е изд. М.: Политиздат, 1987. Т. 3.
8. Черемісова Т.А. Подальше дослідження економічної сутності капіталу, його видів та функціональної ролі у діяльності підприємства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpchdtu/2008_21_1/articles/Pitanya_econom/32_Cheremisova.pdf.